

DONACIJA DR. HRVOJA NEIMAREVIĆA MUZEJU GRADA KOPRIVNICE

HELENA KUŠENIĆ □ Muzej grada Koprivnice, Koprivnica

MARIJA MESARIĆ □ Muzej grada Koprivnice, Koprivnica

Umjetnička zbirka iz donacije Hrvoja Neimarevića

U studenome 2015. Muzej grada Koprivnice preuzeo je veliku i vrijednu donaciju dr. Hrvoja Neimarevića, umirovljenoga koprivničkog kolekcionara umjetnina. Kolekciju čini vrijedna umjetnička zbirka i zbirka etnografskog tekstila.

Umjetničku zbirku skupljanu od 1960-ih do danas čini 500-tinjak predmeta, uglavnom naivne umjetnosti, koji će vrijednosno i likovno upotpuniti Zbirku naivne umjetnosti Muzeja grada Koprivnice. Kolekciju čine crteži, grafičke mape, ulja na staklu, poneko ulje na platnu i četiri zanimljive drvene skulpture. Među zastupljenim autorima svakako valja izdvojiti Mirka Viriusa, Franju Filipovića, Martina Mehkeka, Franju Vujčeca, Ivana Večenaja ili Maru Puškarić-Petras.

Posebna vrijednost unutar donacije nekoliko je ranih crteža Mirka Viriusa, koji pripada predvodničkoj generaciji autora Hlebinske škole. Verističko-realistički pristup u crtežima tog autora vjerojatno je dijelom posljedica i zrele životne dobi u kojoj Virius kreće u stvaranje nevelikoga, ali iznimno važnoga umjetničkog opusa stvorenoga oko svakodnevnih tema seoskog domaćinstva, uz izrazitu socijalnu i političku angažiranost (*Dva vojnika i seljak*), što je reakcija na tadašnju "zemljašku politiku". Crtež oblikovan olovkom završni obol dobiva u čvrstim i jasnim potezima tušem tvoreći jednostavne i čiste plohe koje čine zaokruženu kompoziciju s preostalim bjelinama pozadine. Portretne radove (*Autoportret*) odlikuje i snažna psihološka karakterizacija izuzetne ekspresivnosti i empatija prema izmučenim licima iscrpljenih i izmoždjenih seljaka. Njegov crtež nema lirske elemente arkadijskog sela – on je surov kao i seoska svakodnevica, to je vjernih dokument vremena koji u sudaru s motivima grada dobiva dramatičnu i dinamičnu komponentu pobuđujući u promatrača dojam tjeskobe i nemira.

Među djelima autora druge generacije Hlebinske škole svakako valja izdvojiti rane radove Ivana Večenaja iz druge polovice 1950-ih godina u kojima se otkriva kao izvrstan portretist koji znalački prenosi ne samo fizionomiju lika, već i njihovu psihološku komponentu (*Gušavost*) prikazujući ih pokatkad na brutalno iskren način te naglašavajući odabirom kolorita atmosferu koja ih okružuje (*Vmiranje*). Grafička mapa, pak, otkriva i crtački

sigurnu ruku koja čisto i jasno, preciznim linijama, donosi život seoske svakodnevce.

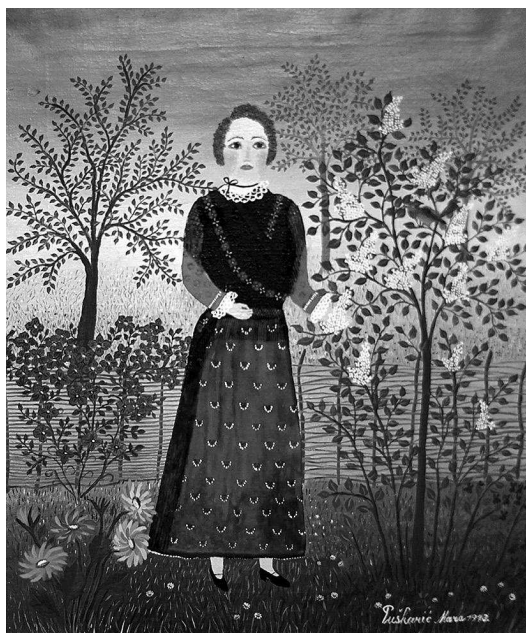
Večenajev ekspresivni izričaj nastavlja Martin Mehkek, čiji radovi u kolekciji datiraju iz 1960-ih godina, a prikazuju tipične mehkekovske motive Roma (*Trnik*) ili napaćenih seljaka uhvaćenih u raljama prirodnih nepogoda (*Poplava na eraru*), namjerno narušenih proporcija, naglašene ekspresivnosti i sirove, ali fino odmjerene figuralnosti. Slike su to, kako primjećuje Vladimir Crnković, koje nisu uvijek dopadljive, ali posjeduju snagu, osebuje poetike, duhovito su i psihološki vrlo rafinirane te upućuju na novu sadržajnost Hlebinske škole.¹ Grotesknost njegovih figura nastavlja Franjo Vujčec. Donacija skriva pravi mali biser njegova opusa (*Baka moli krunicu*) koji pokazuje kako Vujčec stilizacije, karikiranja i simplificiranja dovodi do maksimuma naglašavajući proporcionalne nelogičnosti da bi probudio ekspresiju prikaza te ga dodatno dinamizirao i dramatizirao intenzivnim koloritom – iako prigušenih – vidljivo kontrastnih žutosmeđih nijansi oker tonova prikazane biste i tamne, crne pozadine.

Nezaobilazni pripadnik treće generacije Ivan Lacković Croata zastupljen je mnoštvom malih minijatura, vrijedna je slika religiozne tematike Stjepana Večenaja, no možda su najzanimljiviji od svih radovi Mare Puškarić-Petras, samozatajne kućanice koja sredinom 1950-ih "slučajno" uplovljava u svijet umjetnosti pomažući unuci u izradi školske zadaće, a sredinom 1960-ih, na poticaj Ivana Generalića, počinje se ozbiljnije baviti slikarstvom.² Uglavnom slika na lesonitu bilježeci lirske evokacije seoske svakodnevce iz vlastite mladosti koje nisu upa-

sl.1. Mirko Virius, *Dva vojnika i seljak*, 1937., tuš na papiru, 320 x 415 mm

¹ Usporediti: Crnković, Vladimir. *Martin Mehkek: Slike 1965. - 1985.* (katalog izložbe), Galerija Hlebine, 21. rujna - 13. listopada 1985., Centar za kulturu - OOUR Muzej grada Koprivnice i Društvo naivnih likovnih umjetnika Hrvatske, Galerija *Mirko Virius*, Zagreb, 1985.

² Usporediti: Špoljar, Marijan. *Mara Puškarić: Retrospekcija 1963. - 1978.* (katalog izložbe), Galerija Hlebine, 16. prosinca 1978. - 31. siječnja 1979., OOUR Muzej grada Koprivnice, Koprivnica, 1978.

danje u zamku sentimentalizma već formiraju naglašeno poetično slikarstvo snažnoga osobnog stila.

Na kraju valja izdvojiti i svojevrstu zbirku unutar zbirke koju čini više od sto radova Ane Matine, autorice koja pripada krugu tzv. autsajdera, neobičnih individualaca čije je stvaralaštvo nemoguće jednoznačno odrediti i pripisati isključivo naivi te se stoga označuje kao izričaj na rubu naivne i autsajderske umjetnosti – povezivane s pojmovima *art bruta*, proistekle iz čistoga stvaralačkog impulsa u kojemu je najvažniji sam proces stvaranja, izvornost i spontanost izražavanja. A nema veće spontanosti od igranja prstima po staklu! Naime, Ana Matina specifična je po tome što slika isključivo prstima po staklu i premda živi u vrijeme nastajanja i procvata Hlebinske škole, od nje "preuzima" samo motiviku i slikanje na staklu. A i to je preuzimanje vrlo uvjetno jer njezini motivi, baš poput njezina slikarstva, izviru iz nje same, iz njezina života. U njezinu stvaralaštvu preklapa se profano i sakralno, intimno i univerzalno... Neposrednu okolinu slikarica transponira u sakralizirane simboličke prikaze (prikazujući obitelj u maniri Svete obitelji ili mladenku poput Madone),³ tj. osvjetljavanjem vlastitih privatnih mitologija, vizija ili opsesija kroz slike nastoji maksimalno prezentirati identitet života i umjetnosti,⁴ naravno na nesvjesnoj, intuitivnoj razini. Ana Matina tako

se pridružuje imenima poput Željka Korošca, Zvonimira Krancelbinderera ili Drage Juraka, čija djela unutar Zbirke potvrđuju rastezljivost paradigme naivne umjetnosti.

Donacija je nakon preuzimanja već nekoliko puta djelomično prezentirana javnosti: na izložbi *Pučke pobožnosti* uz Noć muzeja 2016., u sklopu izložbe *Crteži iz Zbirke naivne umjetnosti* te na samostalnoj izložbi kiparice Bare Mustafe, a posebice su vrijedna njezina inozemna gostovanja, poput izložbe hrvatske naive u Pečuhu 2016. – kojom se nastavlja pozitivan trend započet 2013., kada je naiva nakon dugo godina predstavljena u Marseillesu, a nastavljen je 2014. u Poljskoj – čime se otvaraju mogućnosti ponovnog pozicioniranja i vrednovanja naive.

Etnografski predmeti iz donacije Neimarević

Velik broj predmeta koji su dio fundusa Muzeja grada Koprivnice čine etnografski tekstilni predmeti iz Zbirke etnografskog tekstila. Riječ je o predmetima posoblja i o

sl.2. Ivan Večenaj, *Vmiranje*, 1960., ulje na staklu, 440 x 520 mm

sl.3. Martin Mehkek, *Poplava na eraru*, 1964., ulje na staklu, 431 x 448 mm

sl.4. Franjo Vujčec, *Baka moli krunicu*, 1962., ulje na staklu, 364 x 350 mm

sl.5. Mara Puškarić-Petras, *Žena u narodnoj nošnji*, 1973., ulje na lesionitu, 530 x 450 mm

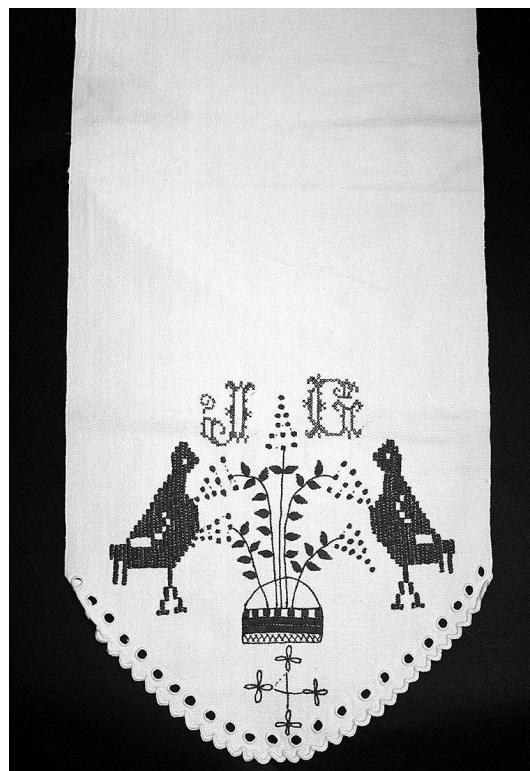
³ Usporediti: Špoljar, Marijan. *Ana Matina / Nikola Kopriva* (depljan izložbe), Studio Galerije naivne umjetnosti u Hlebinama, 16. studenog - 15. prosinca 2013., Muzej grada Koprivnice, Koprivnica, 2013.

⁴ Usporediti: Dichter, Claudia. *Outsider Art - Collection Charlotte Zander*, Museum Charlotte Zander, Schloß Bönningheim, 1999., str. 27.

sl.6. Detalj stolnjaka, tkanje na kocke, Podravina, poč. 20. stoljeća.

sl.7. Detalj svadbenog ručnika – obrisača, vez brojem “tkanje” u crvenoj boji, bijeli vez bušeni – šlinga, cakne u bijeloj boji, poč. 20. stoljeća.

odjevnim predmetima, dijelovima narodne nošnje koji su sastavni dio kulture odijevanja žitelja Koprivnice i okolnih mjesta. Prihvatanje donacije etnografskih tekstilnih predmeta dr. Hrvoja Neimarevića nastavak je višegodišnjega kontinuiranog rada kustosa i muzealaca na sustavnom prikupljanju i upotpunjavanju zbirki, u ovom primjeru Zbirke etnografskog tekstila, vrijednim i rijetkim primjercima materijalne kulture, kao i brige o zaštiti i očuvanju etnografske građe. Osim predmeta iz donacije koji su postali dio umjetničke zbirke Muzeja, velik dio te donacije, točnije 354 predmeta, čine etnografski predmeti. Te etnografske predmete dr. Neimarević je počeo prikupljati zajedno sa svojom suprugom Eleonorom Neimarević 1960-ih godina, prikupivši otada zbirku etnografskih tekstilnih predmeta koji su bili dio svakodnevnog života Podravine u prvoj polovici 20. st.

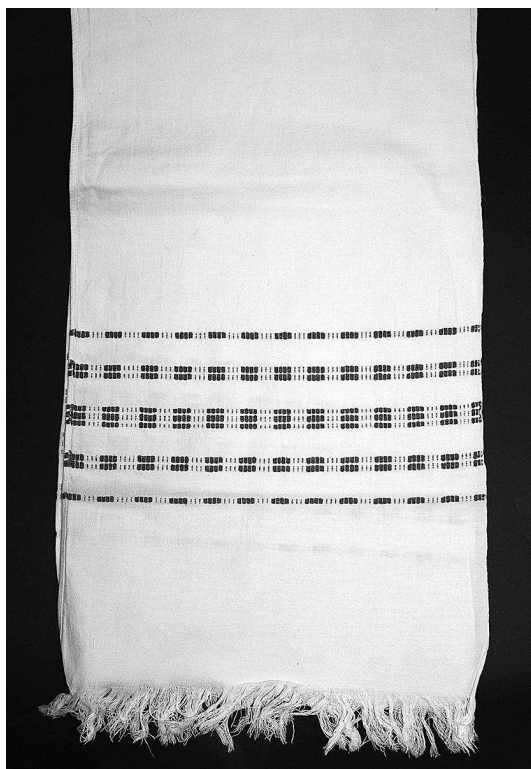
Iako se takvi predmeti sve manje upotrebljavaju u svakodnevnom životu, a sve ih je više u muzejskim i etnografskim zbirkama, ipak se danas, početkom 21. st., još uvijek mogu naći u podravske žene koje ih brižno čuvaju u drvenim ormarima kako bi ih ostavile u nasljeđe svojim kćerima i unukama. Jedan od razloga koji je potaknuo dr. Neimarevića na čin donacije etnografskog tekstila Zbirke etnografskog tekstila Muzeja grada Koprivnice zasigurno je ljubav prema baštini, posebno prema ženskim ručnim radovima i odjevnim predmetima kao narodnom blagu. Prilikom svečanog čina potpisivanja ugovora o donaciji Muzeju grada Koprivnice Neimarević je izjavio kako je prikupljene predmete donirao *da naše folklorno blago ne ode u zaborav*⁵, te istaknuo da je za ovo (...) *doba tipično da se sve zaboravlja; zaboravljaju se ljudi, djela... sve tako nekako nestaje. A ovdje,*

*nadam se, kad to uđe u jedan muzej, u jednu ustanovu, da će se o tome ipak voditi računa, da će se to izlagati, da će se znati tko je to radio – a znat će se, valjda, i tko je poklonio.*⁶ Tim nesebičnim činom Etnografski je odjel obogaćen s 354 vrijedna i rijetka primjerka tekstilnog rukotvorstva Podravine koji čine vrlo zanimljivu kolekciju.

Riječ je uglavnom o predmetima posoblja koji su bili sastavni dio opreme unutrašnjosti *podravske hiže* i načina života te rezultat potrebe podravskih žena da vlastiti životni prostor učine funkcionalnim i ugodnijim za život svoje obitelji. Usto, ti su predmeti povezani s obilježavanjem najvažnijih trenutaka u čovjekovu životu – rođenja, svadbe i smrti, koje su pratili i određeni običaji. Ti su svečani i važni trenuci bili svojevrsan iskorak iz radne svakodnevnice i bili su prilika u kojoj su žene mogle pokazati svoju kreativnost i maštovitost izrađujući za te prilike tekstilne predmete od finoga ručno tkanog platna, bogato urešene različitim ukrasnim tehnikama tkanja i veza. Sam naziv *posoblje* za tu vrstu predmeta termin je kojim se etnolozi i muzelaci koriste kao nazivom za uporabne i ukrasne predmete tekstilnog rukotvorstva: plahte, prekrivače, jastučnice, ručnike, stolnjake, ukrasne zidne krpe i dr. Od predmeta posoblja u donaciji je najveći broj ukrasnih ručnika – *obrisača*. Drugi su po brojnosti prekrivači – *vilani*, zatim stolnjaci, ukrasne krpe – *stolnice*, jastučnice – *vankušnice* i primjerci domaće-ga tkanog platna. S nekoliko primjeraka zastupljeni su uporabni ručnici, tabletići – *dekrli*, rupčići, oltarnik, vreće. Osim predmeta posoblja, koji čine većinu donacije, u njoj je i određen broj tradicijskih odjevnih predmeta, među ostalima rubac iz Koprivničkog Ivanca, košulja – *bluza* iz Podravine te tradicijski odjevni predmeti iz Bo-

5 URL: <http://epodravina.hr/vazno-je-da-nase-folklorno-bлаго-ne-ode-u-zaborav/> (posjećeno: 20. srpnja 2016.).

6 URL: <http://drava-info.hr/2015/11/muzej-donacija-dr-hrvoje-neimarevic> (posjećeno: 20. srpnja 2016.).

sne, odakle potječe obitelj Neimarević, a čine ih haljenci, prsluci, pregače, pojasevi i hlače izrađeni od različitih materijala, među kojima su domaće tkano platno, svila, vuna, konac i dr.

Tako je fundus Muzeja grada Koprivnice obogaćen novim vrijednim i rijetkim primjercima materijalne kulture koji će dati uvid u nekadašnji način života, radnu svakodnevicu i svečanosti u života Podravaca, kao i kreativnost podravske žene koju potvrđuje bogatstvo i raznolikost zastupljenih ručnih radova. Vrlo je mali broj primjerka iz donacije po tipu građe jednak tipu predmeta koji se već nalaze u fundusu Muzeja. Većina doniranih predmeta svojom vrijednošću i rijetkošću upotpunjuje i obogaćuje Zbirku etnografskog tekstila i fundus Muzeja grada Koprivnice uopće. U tom smislu valja istaknuti primjerke bijelog veza – *šlingom* i *rišeljeom*, raznovrsne tehnike tkanja, od kojih možemo prepoznati vezeno tkanje – *dupljanje*, tkanje koje nastaje križanjem niti osnove i potke, a naziva se tkanjem *na kocke*, usnivanog tkanja, zatim dvije vrste ukrasnog tkanja *na prebor*, koje se u Podravini nazivaju *prebor na prosto* i *prebor na bote*. Na predmetima se također mogu prepoznati različite tehnike *veza brojem* (križići, *kosi plosi bod*), *veza pismom* (lančanac, puni bod, pečki vez, obamet, ovijenac). Od vezova je osobito zanimljiv *kosi plosi bod*, koji se u Podravini naziva *tkanjem* jer zbog gustoće kojom se ispunjava motiv izgleda kao da oponaša tkanje, a Muzej do sada nije imao nijedan takav izložak. Kao podloga za sve predmete ukrašene različitim tehnikama veza služilo je domaće ručno tkano platno. Zbirka je također obogaćena novim primjercima postelnog rublja, urešenoga tehnikama bijelog veza i vezenog tkanja – *dupljanjem*,

sl.8. Detalj ukrasnog ručnika – obrisača, ukrasno tkanje na prebor – na bote, Virje, poč. 20. stoljeća.

sl.9. Detalj ukrasne krpe – stolnice, vez pismom u raznim bojama, poč. 20. stoljeća.

kao i ukrasnim ručnicima na kojima prevladavaju sakralni motivi te motivi ptica, uglavnom zastupljeni na svadbenim ručnicima. Među ukrasnim ručnicima – *obrisačima* pedesetak je onih koje je dr. Neimarević kupio od svećenika iz župe Donji Mosti. Uglavnom su to *mrtvečki obrisači*, bogato ukrašenim tehnikama tkanja i veza, koji su se stavljali na križ za vrijeme sprovoda, a nakon toga darivali crkvi. Poput svećenika iz Donjih Mosti, i u Podravini je bilo svećenika koji su te ručnike kasnije prodavali, te su neki od njih ponovo upotrebljavani. Na predmetima posebno prevladava crvena boja, koja je najzastupljenija na tkanim predmetima, a uz nju se pojavljuju plava i bijela, pretežito na vezenim tkanjima. Rubovi predmeta uglavnom su ukrašeni resama bijele boje ili kombinacijom bijelih i crvenih odnosno bijelih i plavih resa, *caknama* u bijeloj i u drugim bojama, veznim tkanjem – *dupljanjem* u bijeloj boji, kao i ručno kukičanom – *heklanom* čipkom u bijeloj boji.

S gledišta etnologa i kulturnog antropologa te kustosa zbirke, bogatstvo i vrijednost narodne baštine Podravine koja se zrcali u muzejskim predmetima, uglavnom u ženskim ručnim radovima, u kombinaciji s različitim kulturnim utjecajima (staroslavenskim, građanskim, srednjoeuropskim i dr.), uz upotrebu industrijski proizvedenoga pamučnog konca, utjecali su na različite kombinacije boja i tehnika ukrašavanja. Motivi, bogatstvo i raznolikost tekstilnih tehnika pričaju priču o ženama – narodnim stvarateljicama koje su u predahu između kućanskih poslova i radova u polju svojom maštovitošću i kreativnošću izrađivale ručne radove prema baštinskom tradicijskom predlošku.

Preuzimanje donacije samo je jedan aspekt muzejskog rada, nakon kojega slijedi stručna obrada i istraživanje doniranog sadržaja. U ovom trenutku istraživanja, osim

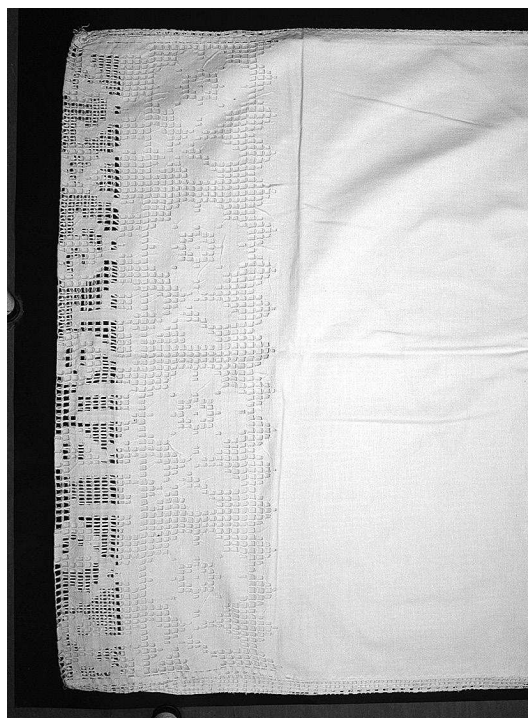

sl.10. Detalj prekirvača – vilana, Novigrad Podravski, vez pismom u crvenoj boji, poč. 20. stoljeća.

sl.11. Detalj jastučnice – vankušnice Podravina, vezeno tkanje – dupljanje, poč. 20. stoljeća.

posteljnog rublja i ukrasnih zidnih krpa koje su urešene vezilačkim tehnikama bijelog veza i *veza brojem*, tipičnih za sva podravska mjesta, odlaskom na lokalitete Koprivnički Ivanec, Novigrad Podravski i Virje istraženo je i prikupljeno znanje i umijeće podravskih tehnika ukrašavanja na domaćemu ručno tkanom platnu, primijenjeno na primjerke ukrasnih i uporabnih ručnika, jastučnica, prekirvača, stolnjaka i ukrasnih krpa – *stolnica*. Nastavak istraživanja na ostalim lokalitetima u Podravini te na graničnim područjima na Bilogori (Donji Mosti) te u Međimurju i Zagorju dat će nove spoznaje o podravskim narodnim motivima koji su dio baštinenoga tradicijskog načina izrade, ali i o varijacijama određenih motiva s obzirom na odabir tekstilne podloge, konca i boje za tkanje i *navez* te s obzirom na različite kulturne utjecaje i učenje ženskoga ručnog rada kao nastavnog predmeta u školama, što je pridonijelo promjenama u ukrašavanju interijera *podravske hiže* početkom 20. st. Nakon završetka istraživanja u planu je prezentacija donacije na izložbi kojom će se predočiti bogata i raznolika baština tradicijskoga tekstilnog rukotvorstva grada Koprivnice i koprivničke Podravine, koja raznolikošću materijala, boja, ornamenata i tehnika ukrašavanja te kreativnošću ljudi pokazuje isprepletenost različitih kulturnih utjecaja koji su kroz povijest stvarali i oblikovali lokalno-regionalni identitet koprivničke Podravine.

Primljeno: 5. rujna 2016.

THE DONATION OF DR HRVOJE NEIMAREVIĆ TO KOPRIVNICA MUNICIPAL MUSEUM

In November 2105, Koprivnica Municipal Museum took over the large and valuable donation of Dr Hrvoje Neimarević, a retired psychiatrist and a Koprivnica collector of artworks. The collection consists of a valuable set of artworks and of ethnographic textiles. The art collection has been put together since the 1960s and consists of some 500 objects, mainly of naïve art, which will make an important contribution to the collection in terms of value and art. Ethnographic objects collected in the second half of the 20th century on the whole comprise furnishing items (face flannels, bedcovers, tablecloths, doilies and so on) today less in use, and increasingly just museum objects, cultural heritage that is kept in museums and private collections. With this donation the ethnographic department has been enriched by 354 valuable and uncommon examples of textile handicrafts from the Drava valley, which through the richness and diversity of materials, colours, motifs, decoration techniques will represent the creativity of women in the Drava area as well as the intermingling of the different cultural influences that have through history created and formed the local and regional identity.